

بررسی اجمالی بر ورزش و اخلاق ورزشی از دیدگاه قرآن و برخی روایات

ریحانه مقیمیان^۱ صدیقه انصاری^۲

۱. کارشناس ارشد، آموزگار ابتدایی، آموزش و پرورش اصفهان، ایران

۲. کارشناس ارشد اخلاق، مشاور، اصفهان، ایران

چکیده:

ورزش بخش قابل توجهی از برنامه ها و فعالیت های روزمره انسان به خصوص نسل جدید را به خود اختصاص داده است و هرکس به نوبه ی خود وظایفی را برای حفظ سلامتی جسمی و روحی خود در نظر دارد. با رونق ورزش حرفه ای، اخلاق ورزشی در میادین بین المللی اهمیت و ضرورت ویژه ای یافته است. نوشتار حاضر در پی آن است تا با ارائه تعریفی از آن و بیان برخی آیات قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام انگیزه اصلی ورزش را تعیین کرده و همچنین فواید و شرایط موفقیت یک ورزشکار و محورهای اخلاقی را ترسیم نماید. در پایان نیز ویژگی های ورزش و اخلاق ورزشی ایده آل را ارائه دهد. در اسلام تنها به تربیت و پرورش جسم توجه نشده است بلکه به موازات جسم به روح او هم توجه شده است. و دستوراتی در زمینه تقویت آن وارد شده از قبیل: دعا، روزه، عبادات کلی و ورزش. پرداختن به جسم به تنهایی دارای ارزش انسانی نبوده و انسان را از محدوده حیوانیت خارج نمی کند.

واژگان کلیدی: ورزش، جسم، اخلاق ورزشی، رقابت، تربیت بدنی

* ایمیل نویسنده مسئول: reihanmoghimian@yahoo.com

مقدمه:

خلقت انسان و جهان خلقتی هدفمند و بانظم است. دین مبین اسلام در تمام زوایای زندگی سالم پیرو جهان شمولی خود، راههای منتهی به سعادت دنیا و آخرت را برشمرده است. و در رابطه با یکی از برنامه ریزی های زندگی بشر که ورزش می باشد، دستوراتی به پیروان خود ارائه کرده است. ورزش در باب ارزشمند بودن در تندرستی انسانها مورد تایید اسلام است. در این مقاله سعی شده است با شناساندن ورزشکار واقعی راه برای کسانی که می خواهند در این مسیر گام بردارند هموار گردد. به این طریق هم ورزشکار راستین و جوانمرد را میشناسیم و هم زمینه را برای ظهور ورزشکاران اخلاقی در میادین ورزشی فراهم میکنیم. به این طریق فلسفه اخلاق ورزشی که همان تعلیم و تربیت بر اساس آیات قرآن و روایات اهل بیت علیه السلام در جهت آماده سازی برای بازی در زمینه های مختلف ورزشی است، تحقق می یابد.

پیشینه موضوع

از زمان خلقت انسان تا به امروز سلامت جسم و روح او مورد توجه ادیان الهی بوده است. از جمله: در قرآن زمانی که حضرت یعقوب (ع) از فقدان یوسف سوال کرد، پسران به او گفتند: ای پدر برای مسابقه به صحرا رفته بودیم و یوسف را کنار اسباب خود گذاشته بودیم. این آیه را برای استدلال مسابقه و مشروعیت آن علمای فقه به کار برده اند. یا در مورد طالوت آمده است: خداوند طالوت را برای شما برگزید و به او دانش و قوت بدنی دارد. در روایات فراوانی رسول خدا (ص) و اهل بیت بر اهمیت بازی از جمله تیراندازی و اسب سواری و تعلیم آن به فرزندان تاکید کرده اند. بنابراین پیشینه موضوع ورزش و اهمیت آن به ابتدای زندگی بشری بر می گردد، البته در کتاب اخلاق کاربردی نوشته علیزاده مبحثی به اخلاق ورزشی اختصاص داده شده است. مقاله ی اخلاق در ورزش با رویکرد بازی منصفانه (طاهره ندایی و خلیل علوی) و مقاله اهمیت اخلاق در ورزش (حسن عبدالله پور) نیز نوشته شده است. همچنین کتاب اخلاق در ورزش با رویکرد فلسفی (دکتر محمد احسانی و رضا شجاع) و اخلاق در ورزش (دکتر علی تاج بخش) و اخلاق ورزشی در رسانه (محسن حسینی هرندی) به رشته تحریر در آمده است. ولی تاکنون در مورد ورزش و اخلاق ورزشی از دیدگاه قرآن و روایات پایان نامه ای یا مقاله پژوهشی دیده نشده است.

مفهوم شناسی

جان بوکسلیل (۱۳۸۶) ورزش را عبارت از: (فعالیتی اختیاری و قاعده مند مبارزه جسمانی و رقابتی) می داند. این تعریف به موضوع است نه هدف. باشگاه خبرنگاران ورزش را فعالیت های جسمانی که با رقابت همراه است تعریف کرده اند که تابع قواعد و مقررات خاص است. گروهی دیگر (نیلی پور، ۱۳۸۵) ورزش را اینگونه تعریف کرده اند: پرداختن به جسم و تقویت اعضا و جوارح به واسطه تمرین های ورزشی، پناه بردن به طبیعت، به کارگیری رموز سلامت جسم. و یا حرکت منظم و مکرر بدنی برای دستیابی به توانایی، چالاکی، نشاط و سلامت بیشتر.

و یا ورزش عبارت است از: فعالیت یا مهارتهای عادی جسمانی براساس قوانین همگانی به هدف تفریح، مسابقه، نشاط شخصی، دست یابی به ورزیدگی، مهارت جویی یا آمیزه ای از این اهداف (این تعریف هم به تعریف به هدف است). رقابت در اخلاق ورزشی به منزله نابودی حریف مقابل نمی باشد؛ بلکه به مثابه هدفی سازمان یافته برای پیروزی شرافتمندانه و جوانمردانه است. تربیت بدنی عبارت است از: تربیت از طریق بدن و نهادینه کردن صفات اخلاقی در شخصیت افراد از طریق فعالیتهای جسمانی. (نیلی پور، ۱۳۸۵)

ورزش و اهمیت آن

جسم مرکب از روح است و سلامت جسم در بهبود کار روح مؤثر است. (عقل سالم در بدن سالم است). اغلب اولیاء الهی از جسمی قدرتمند و سالم برخوردار بودند. (ماشاءالله باطنی ۱۳۸۴). انتظار مقام معظم رهبری آیت الله خامنه ای (مدظله) از جوانان تحصیل، تهذیب و ورزش است. امام خمینی (ره) دو اصل را در دیدار با ورزشکاران بیان کردند که از اهمیت خاص برخوردار است: ۱- ورزشکار ورزش جسمی داشته باشد و هم ورزش روحی، چون از قدیم ورزشکاران ایرانی به یاد خدا و حضرت علی (ع) بودند. (روح الله خمینی، ۱۳۸۸)

از نظر پیازه بازی هوش درونی را افزایش می دهد و بسیاری از رذائل اخلاقی را کنترل می کند و در بازیکن احساس خود ارزشمندی می آورد. از جمله عوامل انحراف جنسی، احساس حقارت است که ورزش این احساس را از بین می برد و حس رضایت را افزایش می دهد. (محمد داوودی، ۱۳۸۹)

نگاهی به ورزش در برخی از آیات قرآن کریم

زمانی که حضرت یعقوب (ع) از فقدان یوسف سؤال کرد پسران به او گفتند: «یا ابانا انا ذهبنا نستبق و ترکنا یوسف عند متاعنا» «ای پدر برای مسابقه به صحرا رفته بودیم و یوسف را کنار اسباب خود گذاشته بودیم». (یوسف، ۱۷) صاحب جواهر این آیه را برای استدلال مسابقه و مشروعیت آن آورده است. و پسران حضرت یعقوب (ع) برای بردن حضرت یوسف به پدر گفتند: «یوسف ارسله معنا غداً یرتع و یلعب» «فردا او را با ما بفرست برای بازی و تفریح پدر هم به آنها اعتراض نکرد که تفریح و بازی مجاز نیست بلکه سکوت کرد». (یوسف، ۱۲)

در قرآن در مورد طالوت آمده است: «ان الله اصطفاه علیکم وزاده بسطه فی العلم و الجسم»: خداوند طالوت را برای شما برگزید و به او دانش و قوت بدنی داد. (بقره، ۲۴۷)

«واعدوا لهم ما استطعتم من قوه»: آماده سازید آنچه در توان دارید. (انفال، ۶۰)

ورزش در برخی از روایات اهل بیت علیه السلام

حضرت علی علیه السلام در قوت اعضا و جوارح در دعای کمیل می فرماید: «قو علی خدمتک جوارحی» یا در غررالحکم از ایشان آمده: «الصحه الفضل النعم»: سلامتی افضل ترین نعمت ها است. (غرر الحکم و دررالکلم، ترجمه محمد علی انصاری)

امام صادق علیه السلام می فرماید: «النعم فی الدنيا الامن و صحه الجسم و تمام النعمه فی الاخره دخول الجنه» نعمتها در دنیا امنیت و سلامت جسم و کاملترین نعمت در آخرت ورود به بهشت است. (محمد ری شهری، ۱۳۹۰)

در حدیثی از رسول خدا (ص) آمده است: «احب اللهو الی الله تعالی اجراء الخیل و الرمی»: محبوبترین بازی نزد خدا اسب سواری و تیر اندازی است. (کنز العمال)

امام صادق علیه السلام می فرماید: «دع ابنک یلعب سبع سنین»

یا حضرت فرمود: «النشره فی عشره اشیاء» المشی و الركوب و الارتماس فی الماء و النظره الی الخضرا و الاکل و الشرب و النظره الی المراه و الحمام و السواک و ثمادته الرجل (المحاسن)

ده عامل باعث نشاط است: ۱- پیاده روی ۲- سوارکاری ۳- شنا ۴- نگاه به گیاه ۵- خوردن ۶- آشامیدن ۷- نگاه کردن به زن زیبا ۸- جماع ۹- مسواک زدن ۱۰- گفتگو با دانا.

در تمام روایات فوق اشاره به سلامت جسم و روح شده است و حتی این مورد را از خداوند اولیاء الهی خواستارند و به ورزش های مهمی چون شنا، تیراندازی، سوارکاری توجه خاصی مبذول داشته اند. پرداختن به جسم به تنهایی ارزش ندارد چون از محدوده حیوانیت او را خارج نمی کند.

فضائل اخلاقی یک ورزشکار

یک ورزشکار فضائل اخلاقی زیادی دارد از جمله:

۱- **جهاد با نفس اماره:** یعنی مبارزه با هوا و هوس های شیطانی انسان را به گناه می خواند. پیامبر(ص) فرمود: قهرمان کسی نیست که در کشتی رقیب را به زمین بزند بلکه نیرومند کسی است که در موقع خشم مالک نفس خود باشد.

همچنین رسول اکرم(ص) فرمود: دشمن ترین دشمن هوای نفست است کوشش کن بر آن غالب و پیروز شوی و گرنه هلاک خواهی شد. (ابی فراس ورام، ۱۴۰۴ق)

امام موسی کاظم(ع) فرمود: پیغمبر اکرم به سربازانی که از جبهه جنگ برگشته بودند فرمود: در گشایش و رحمت باشند مردمی که جهاد اصغر را انجام داده و جهاد اکبر به عهده آنان باقی مانده است. عرض شد یا رسول الله جهاد اکبر کدام است؟ فرمود: جهاد با نفس. (شیخ حرّ عاملی، ۱۴۰۹ق).

۲- **گذشت و بخشش:** ورزشکار در اوج توانایی و قدرت بر رقیب برتری یافت بر او سخت نگیرد و در صدد انتقام جویی و صدمه زدن نباشد. عفو و گذشت شکرانه پیروزی قرار دهد. در نماز بحول الله و قوته گفته می شود. دلیلی ندارد انسان به خود تکبر کنند و مغرور شوند عاقبت غرور سقوط است. امام علی(ع) می فرماید: آفت انسان شجاع، ضایع کردن دور اندیشی است. (غررالحکم و دررالکلم، ۱۳۹۰) و آفت صاحب توانایی، ضعیف شمردن دشمن است. امام علی(ع) در این زمینه می فرماید: «و خشم خود را فرو بنشان، و هنگام توانایی [از کيفر] بگذر، و در هنگام تندخویی بردبار باش، و با وجود تسلط داشتن [از انتقام] دوری کن، تا برایت پاداش و عاقبت [نیکویی] باشد. (نهج البلاغه)

۳- **رقابت شرافتمندانه:** رقابت فرد به فردی اهمیت دارد که سبب رشد جسمی و روحی می شود. اگر ورزشکار رقیب را دوست بداند قصد تخریب او را ندارد و به عنوان دوست به او نگاه می کند. به هر قیمت حتی با قریب کاری دیگر مطرح نیست. هدف توسعه شخصیت از راه سخت کوشی احترام کار تیمی شهادت است. در ورزش حرفه ای هدف بردن حریف از راه تلاش زیاد است و مهارت است نه بردن گاهی یک رویداد ورزشی را سازمان دهی می کنیم شرکت های تجاری دنیا از اصل تجارت پیروی می کند رعایت اصول اخلاقی در ورزش سودمند است با شعار تعامل.

۴- پرهیز از تکبر: ورزش کار، هر چند نیرومند باشد، نباید به قدرت، توان و مقاماتی که دارد مغرور شده و بر دیگران تکبر ورزد. او باید بداند همه نیروها و توان ها، از ناحیه خداوند قادر متعال است. از این جهت است که در نماز، به هنگام به پاخاستن می گوییم: «بحول الله و قوته اقوم واقعد».

امام حسین (ع)، وقتی به لشکر انبوهی از دشمن حمله می بردمی فرمود: «لا حول و لا قوه الا بالله»

وظایف اخلاقی ورزشکاران

وظایف و فضائل اخلاقی یک ورزشکار در میادین ورزشی: گذشت، رقابت جوانمردانه، جهاد با نفس است. (صحیفه نور، ۱۳۸۸). اخلاق ورزشی یکی از موضوعات کاربردی است. که برای سنجش تصمیمات عملی اخلاقی، مواجهه با مسائل رفتارها و سیاست اخلاقی در حرفه ها، تکنولوژی و حکومت و ... کاربرد دارد. برخی ورزش را فعالیت یا مهارت عادی جسمانی دانسته اند. که بر پایه یک رشته قوانین همگانی به هدف مسابقه، نشاط شخصی، دست یابی به زندگی، مهارت جویی، یا آمیزه ای از این اهداف صورت می گیرد.

افعال اخلاقی ارزشمند

افعال اخلاقی ارزشمند، برتر از ارزشهای مادی است به گونه ای که هر انسان در برابر آن خضوع و احترام می کند. هر چند خود به آن عمل نکند. یک ورزشکار علاوه بر جسم به روح توجه نماید چون میان تن و روان ارتباط نزدیکی وجود دارد. افراد گوناگون با یکدیگر همکاری می کنند تا به تیم خود افتخار کنند. ارزش ذاتی یک رقابت تولید کیفیت از تجربه درونی برای ورزشکار و تماشاگران است. کمیته اخلاقی حق قضاوت دارد در زمینه رفتار همه افرادی که ملزوم به مقررات هستند را دارد و تاکید بر پیروزی به قیمت شهرت، منابع اقتصادی، موفقیت را توجیه می کنند و در ماده ۷۳ کمیته انضباطی را لازم می داند.

یازده اصل عمل و رفتار را تعیین می کند

- ۱- صداقت و رفتار اخلاقی
- ۲- احترام به دیگران
- ۳- عدم تحمیل تبعیض و آزار و اذیت
- ۴- بازی جوانمردانه
- ۵- تبعیت از قانون و مقررات
- ۶- جلوگیری از تعارض منافع
- ۷- شفافیت و اطاعت مسئولیت اجتماعی
- ۷- مبارزه با مواد مخدر
- ۸- دوپینگ
- ۹- ۱۰- عدم تحمل رشوه و فساد
- ۱۱- ممنوعیت شرط بندی. (مقررات فیفا)

تاریخچه ورزش در ایران

هرودوت می نویسد: ایرانیان فرزندان خود را از ۵ سالگی تا ۲۰ سالگی به اسب سواری، تیراندازی، و راستگویی عادت می دهند

افلاطون می گوید: پارسی ها با توجه کامل، کودکان خود را با ورزش قوی بنیه می کنند.

معیارهای عمومی و اخلاقی مانند بازی جوانمردانه ... مبنایی برای اخلاق در ورزش است. ورزش تأکید بر رعایت قواعد دارد. اخلاق شعبه از فلسفه است بر درست و غلط تمرکز دارد، مفهوم مهم یافتن معیار است که تعیین نماید از لحاظ اخلاقی چه چیز صحیح است و چه چیز غلط است. چگونه افراد باید در هنگام مسابقه رفتار کنند؟

موضوع عمده رقابت با حریف است اما در مسیر درست هدف توسعه شخصیت از راه سخت کوشی، احترام، کار تیمی، شهامت، نظم است. در حالی که در اخلاق حرفه ای هدف بردن حریف از راه تلاش زیادتر و مهارت نه بردن از راه نیرنگ و فریب.

محورهای اخلاق در ورزش

امروزه در عرصه اخلاق ورزشی مسائل بسیاری مطرح است از جمله: اصول اخلاقی ورزش از کجا می آید؟ آیا میان انواع اخلاق ورزشی تمایز وجود دارد؟ (اخلاق ورزش فوتبال با بوکس و ...).

آیا الزامات اخلاقی در فضای ورزش آماتور با ورزش حرفه ای یکسان است؟ هر مکتبی مانند فضیلت گرا، قراردادگرا، وظیفه گر چه مدل اخلاق ورزشی را پیشنهاد می کنند؟ بعضی از مهمترین مصنوعات اخلاق ورزش در کتابهای کاربردی عبارتند از: ارزشها و خشونتها در ورزش، ورزش و تعلیم اخلاقی، توسعه اخلاقی در ورزش، جوانمردی، رقابت، همکاری، تقلب در ورزش، جنسیت و نژادها در ورزش، نقش مدلها در ورزش، مواد نیروزا در ورزش با محورهای زیر هم می توانند در مباحث اخلاق ورزشی طرح شوند: اخلاق هواداری و تماشاچی بودن، اخلاق سازمانهای ورزشی، سازمان تربیت بدنی، فدراسیونهای ملی روابط اخلاقی میان مربی و کمک مربی، کاپیتان و اعضای تیم و ... اخلاق ورزش بانوان، معلولان، سالمندان. اخلاق مشاغل ورزشی مثل خبرنگاران، روزنامه نگاران، تحلیل گران و ... (جمعی از نویسندگان، اخلاق کاربردی، ۱۳۸۶، ص ۲۶۷)

ویژگی های ورزش ایده آل

طبق تعریف جان بوکسیل (۲۰۰۳) ورزش چهار ویژگی دارد: ۱- اختیاری ۲- رقابتی ۳- جسمانی ۴- قاعده مند.

اختیاری بودن

باعث معنادار شدن و نفی از خودبیگانگی ورزش می شود. هم ورزش غایت فی نفسه دارد هم وسیله ای برای غایات دیگر می باشد. مثلاً در فوتبال هدف بازیگر ممکن است بردن ولی در درون خود هم اهداف فی نفسه دارد. نکته مهم اینجا است که ممکن است هدف از ورزش سلامتی باشد ولی ممکن است فعالیت ورزشی به سرعت شبیه کارهای روزمره معمولی دربیاید پس از این فعالیت تمرین می شود نه ورزش. پس این کار هدف ذاتی ندارد چون عملی تکراری و ساده است. به هدف رسیدن به آثار ورزش به آن توجه می شود دست آوردش همان می شود اما بدون توجه به آثار ورزش ممکن است سعادت آرامش بدست آید کسی که برای شادابی ورزش می کند و هدف را فراموش می کند فقط بازی می کند به این هدف هم می رسد.

وقتی هدف از ورزش پول شد ورزش تنزل می یابد غایت ورزش خوب بازی کردن برای رسیدن به پول می شود پس ورزش منحرف می شود و فضائل اخلاق ورزشی متزلزل می شود. سپس پول می تواند در ورزش نقش زمینه سازی یا هدف را پیدا کند.

۲-قاعده مند بودن

دو دسته قواعد وجود دارد: ۱- قواعد نزاکتی ۲- قواعد تأسیسی

دسته اول: مربوط به امنیت و بازی منصفانه مثلاً از پشت در فوتبال تگل نباید زد و اگر بازیکن این کار را انجام دهد جریمه می شود.

دسته دوم: قواعد تأسیس که از حرکت‌های مجاز در تیم دفاع می‌شود یعنی ایجاد انضباط می‌کند و زمینه ابتکار و خودنمایی افراد را فراهم می‌کنند. این دیدگاه توسط افرادی نقد شده که شاخص اخلاق ورزشی جوانمردی است و اگر انصاف با قانون مند بودن مساوی شود و تبعیت از قواعد صوری باشد به شرط لازم جوانمردی عمل شده نه شرط کافی آن.

۳- ورزش همراه مبارزه فیزیکی - جسمانی

با تعریف بالا، ورزش‌های فکری، رایانه ای جدا می‌شود. این ورزشها قاعده مند هستند ولی مبارزه جسمانی تاکید ندارند. پس قواعد ورزشی عموماً برای برتری جسمانی مناسب با فیزیک مردان وضع شده اند. پس فرصت‌ها عموماً برای مردان پدید می‌آید. زنان در بوکس - فوتبال پس نمی‌توانند با مردان رقابت کنند.

۴- رقابت

ویژگی چهارم ورزش مستلزم رقابت است. البته همه ورزشها مستلزم رقابت فرد به فرد نیست. مثلاً در کوه نوردی مبارزه با طبیعت است ولی در مباحث اخلاقی رقابت خود به خود است. برخی این ویژگی را موجب غیر اخلاقی بودن آن دانسته اند.

(Boxill, Jan," (2003)

در اینجا مشکل ورزش ایده آل اینکه باید یک مبارزه همیارانه در جهت هدفی مشترک به دوستی بیانجامد. شرکت کننده لذت می‌برد و این امر لازمه همیاری دست اندرکاران است دو رقیب به عنوان مبارزه به هم نگاه نمی‌کنند بلکه خود را در مبارزه ای همیارانه می‌بینند که این رقابت به دوستی می‌انجامد (دست دادن سنتی بازیکن‌ها بایکدیگر). اگر ورزش منجر به نزاع و درگیری شود نشانه کارکرد اخلاقی یا عدم آن هستیم. وقتی ارزشمند است که منجر به مبارزه ای همیارانه شود برای دوستی نه حذف رقیب. دیدگاه فوق (بردن به هر قیمت) مطرح نیست که در این صورت پیروزی مسخره می‌شود. در نتیجه این چهار ویژگی ورزش فعالیت معناداری با غایت فی‌نفسه است. که مستلزم خود شکوفایی عزت نفس است. با این دیدگاه ورزش بهترین وسیله برای کسب خوبی هاست و ورزش هنری مردمی می‌شود و اهمیت اخلاقی دارد.

دیدگاه دیگر در این رابطه: ورزش (بردن به هر قیمت) متفاوت با (بردن جوانمردانه) است آنها معتقدند که جوانمردی اجزای ماهوی ورزش است و هدف از روحیه جوانمردی انتشار بذر معنویت برادری در جهان است که به عنوان یک خیر اجتماعی و اخلاقی مورد توجه است. طبق نظر بوکس‌یل نگاه به ورزش نگاه عدالت محورانه توام با اخلاق حداقلی است درحالیکه اینجا نگاه به ورزش جوانمردانه است چون عدالت شرط کافی نیست دیگر چه شرط لازم است و این نگاه عدالت محورانه ما را متوجه الزامات حداقلی می‌کند نه بیشتر.

نگاه سنتی به ورزش

نگاه جوانمردانه در ورزش اخلاقی مطرح است و مطابق آن باید فضائل دیگر مانند اعتمادبنفس، عزت نفس، دور اندیشی، استقامت، شجاعت هم در ورزش توجه شود و جوانمردی به مثابه نوعی دیگر می‌شود. طبق این دیدگاه جوانمردی موجب رفتارهایی می‌شود که به رفاه دیگران منتهی می‌شود. این دو دیدگاه با هم متضاد نیستند. ولی هر کدام رویکردهای گوناگون

به یک پدیده اجتماعی نگریسته اند. (بای جان، ۱۳۸۶) دیدگاه کانت: کانت معتقد است اخلاق معنوی مربوط به عقلانیت، است یعنی پذیرش اصولی عام، بی طرفانه دائمی و الزامی است که این دیدگاه با نظریه عدالت (نظریه بوکسیل) در ورزش همخوان است. این دیدگاه از جنبه های روابط بین فردی غافل مانده است فضایی مانند همدردی، علاقه و دوستی ... و قلمرو اخلاق را اعم از رفتاری الزامی و ستودنی می داند. در ورزش یک رفتار به دو شیوه فراتر از وظیفه است: ۱- کار را خارج از علاقه به دیگری با فداکاری یا قبول خطر انجام دهد. (دو ماراتونی دونده برای رسیدن به دونده دیگر از دویدن باز می ایستد) ۲- رفتاری برای علاقه به دیگری انجام دهد تأخیر بیشتر برساند نه رفتاری بر طبق وظیفه. (علیزاده، ۱۳۸۶)

ورزش و کار در وحدت اجتماعی

مارکس (۱۸۴۷ق) کارها را ابزاری برای خودشکوفایی می داند. البته تحت سیطره سرمایه داری واز خود بیگانگی نباشد. بوکسیل (۲۰۰۳) می گوید: مطمئن نیستم این دیدگاه با فضای ورزش تطابق داشته باشد. درست است که برای توسعه خود به فعالیت می پردازیم ولی نه فعالیتی که حفظ ابزاری برای ارضا نیازها باشد همه باید به کمال مناسب برسند قابلیت ها را شکوفا کنند و استعدادهای زیبا عقلی و اخلاقی همکاری ورزش می توانند ما را یاری کنند اما لازمه برتری اگر تخصص است چگونه به کمال مناسب خود می توان رسید؟ راه حل: سر خود به هر اندازه می تواند در فعالیتهای مختلف شراکت کند همه ستاره ورزش نمی شوند ولی به میزان توان ورزش ورزش وحدت اجتماعی را موجب می شود به موفقیت ورزش کار در راستای خیر دیگر اعضای جامعه است. اینجاست که انسان به کمال می رسد. این مسئله اخلاق ورزشی را توجیه می کند.

پس افراد با شرکت در نقش های اجتماعی (ورزش) با کمکی که به این هدف می کنند مورد قضاوت هستند. ورزش آینه جامعه ای است، یعنی با همه توانمندیها عیبها نمونه کوچکی از جامعه است. بهترین ها و بدترین ها را ورزش میان مردم منتشر می کند. فساد در جامعه است در ورزش هم اصول و قواعد بر رفتار در ورزش و در جامعه است. آینه انعکاس دهنده منفعل است ولی ورزش فعال است بر بازتاب خود اثر می گذارد. فضایی را برای جامعه مکشوف می سازد. ارزش های جدید مطرح می کند. ارزشهای قدیمی را به نقد می کشد و ارزشهای تأسیسی را نمایش می دهد. پس ورزش در همه مسائل تحول اخلاقی ایجاد می کند و باعث بهتر شدن مردم می شود.

ورزش کار نمونه سخت کوشی است و در ورزش بر شجاعت، صبر، جوانمردی و ... تأکید می شود و ویژگی های مورد احترام جامعه عدالت و انصاف است و ورزش با چگونگی اجرای عدالت و انصاف خدمت به جامعه میکند. (ماشاله باطنی، ۱۳۸۰)

نتیجه گیری

گرچه انسان یک حقیقت بیش نیست لکن دارای ابعاد و جهات گوناگونی از وجود است. و بین تن و روان او ارتباط نیرومندی وجود دارد به همین دلیل در اسلام تنها به تربیت و پرورش جسم توجه نشده است بلکه به موازات جسم به روح او هم توجه شده است. و دستوراتی در زمینه تقویت آن وارد شده از قبیل: دعا، روزه، عبادات کلی و ورزش. و الا پرداختن به جسم به تنهایی دارای ارزش انسانی نبوده و انسان را از محدوده حیوانیت خارج نمی کند.

دانشمندان غیر اسلامی نیز به وجود رابطه متقابل تن و روح معتقدند ارسطو در این باره می گوید: تن را لازم است برای جان پرورش دهند. البته به تعبیر شهید مطهری (ره) فقط ملاک تقویت جسم نیست چون تقویت جسم برای انسان از نظر اسلام

هدف نیست بلکه مطلوب است به عنوان وسیله و شرط یعنی انسان جسم سالم و قوی نداشته باشد روح سالم هم نخواهد داشت و از روایات اسلامی بخوبی نقش رذائل اخلاقی که مربوط به سوال آدمی است و بر جسم اثر می گذارد فهمیده می شود «صحہ الجسد من قله الجسد» پس به جاست که روح و جسم با هم تقویت شود و در ورزش ایده آل ویژگی هایی از جمله جوانمردی، اختیار، قاعده مند بودن مطرح است که غایت ورزش خوب را بازی برای پول نمی دانند و اگر ورزش فقط مبارزه جسمانی مطرح شود پس بازی های فکری از ورزش جدا می شود و در دنیای امروزی دیده می شود که قواعد ورزشی برای فیزیک مردان وضع شده است و فرصت ها عمدتاً برای مردان است. و در زمینه رقابت موجود در ورزش باید نکته مهم اینکه همه ورزش لازم آن رقابت خود به خود نمی باشد ولی در مباحث اخلاقی رقابت خودبه خود مهم است. و به همین دلیل برخی این ویژگی را موجب غیر اخلاقی بودن ورزش می دانند.

در هر صورت یک ورزشکار ویژگی هایی از قبیل ایمان، دانش، سبقت در کار خیر و غیره را دارا می باشد و در نتیجه ورزشهایی که سبب دشمنی، و تضعیف روحیه انسانی و آسیب رساندن به دیگران می شود امروزه مردود شناخته شده است. پس باید به عوامل تأثیرگذار در ورزش و اخلاق ورزشی توجه شایان بعمل آید. هر ورزشکار قهرمان، مربی و مدیر ورزشی باید آگاه باشد که تمام کوشش ها در ورزش اهداف اجتماعی و فرهنگی را دنبال کنند و بهانه تمام تلاش ها توسعه اخلاق در ورزش می باشد.

چون هدف اصلی ورزش اغنای فرهنگی جامعه است به همین دلیل انتظاراتی از پیشکسوتان عرصه ورزش در حوزه اخلاق مدیران ورزشی جامعه دارد که باید در دنیای ورزش رعایت شود. به امید روزی که این خواسته های معتدل تحقق پذیرد.

تشکر و قدردانی:

بدین وسیله، نویسندگان مقاله مراتب سپاس و قدردانی را از کلیه کسانی که در انجام این مطالعه همکاری نمودند، به عمل می آورند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

قرآن کریم

• نهج البلاغه

- ابن فراس، ورام، (۱۴۰۴ ق)، مجموعه ورام، انتشارات جامعه مدرسین، قم، ج ۱، ص ۱۲۲، انتشارات مکتبه الفقیه، قم.
 - اسلامی محمدتقی، دبیری احمد، علیزاده مهدی، (۱۳۸۶)، اخلاق کاربردی، انتشارات پژوهشگاه علوم ، ۱۳۸۶، ص ۴۲۵-۴۲۰، قم.
 - آمدی ابوالفتح، (۱۳۹۰)، غررالحکم و درالکلم، دارالکتاب اسلامی، ص ۱۵۰، قم.
 - باطنی ماشاله، (۱۳۸۴)، راز بیماریها و رمز سلامتی از دیدگاه قرآن و عترت، پزشکی، ناشر عترت، قم.
 - دوران ویل، تاریخ فلسفه، ص ۱۴۸
 - شیخ حرّ عاملی، (۱۴۰۹ ق) وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۱۶۱، مؤسسه آل البيت، قم
 - شیخ صدوق محمد ابن علی، معانی الاخبار، دار الکتب اسلامی، جلد ۲، ص ۷۸، تهران
 - مارکس کارل، (۱۸۴۷)، ج ۱، فقر فلسفه
 - مجلسی محمد تقی، بحار الانوار، دار الکتب اسلامی، ج ۳، ص ۲۰۰
 - موسوی الخمینی روح الله، (۱۳۸۸)، صحیفه النور، ج ۱۵، مؤسسه نشر آثار امام خمینی
 - نیلی پورمهدی، (۱۳۸۵)، بهشت اخلاق، مؤسسه تحقیقات ولی عصر (عج)، قم
 - هفته نامه سلامت، (۱۳۹۴) شماره ۴۸
- Boxill, Jan," (2003) ,The Ethics of Competition", Jon Boxill "Sport Ethics"
Publisher: Black well, First Edition.

An overview of sports and sports ethics from the perspective of the Qur'an and some hadiths

Reihaneh moghimian¹, sedigheh Ansari^{2*}

1. Master, Teacher, Department of Education, Isfahan, Iran

2. Senior expert in ethics, consultant, Isfahan, Iran

Abstract:

Sports has taken up a significant part of the daily plans and activities of people, especially the new generation, and everyone, in turn, has duties to maintain their physical and mental health. With the boom of professional sports, sports ethics has gained special importance and necessity in international arenas. This article seeks to determine the main motivation of sports by providing a definition of it and stating some verses of the Qur'an and traditions of the Ahl al-Bayt (peace be upon them) and also outline the benefits and conditions of an athlete's success and moral principles. Finally, the characteristics of sports and provide ideal sportsmanship.

Keywords: Sports, body, sports ethics, competition, physical training

* Correspondence: reihanmoghimian@yahoo.com

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی